

1. Гутнов А.Э. Эволюция градостроительства. – М.: Стройиздат, 1984. – 297 с.
2. Соколов Л.И. Центр города – функции, структура, образ. – М.: Стройиздат, 1992. – 353 с.
3. Устенко Г., Кондратенко Е., Водзинский Е. Формирование архитектурно-художественного облика центров городов. – К., 1989. – 120 с.
4. Фомин И.А. О градостроительной концепции развития исторического общественного центра Киева // Досвід та перспективи розвитку міст України: 36. наук. праць. Вип.3. Культурологія містобудування. – К.: Ін-т «Дніпромiсто», 2002. – С.108-116.
5. Прибега Л.В. Сучасна архітектура в історичному середовищі міста. Концептуальний аспект // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Вип.2. – К.: АртЕк», 2006. – С.173-180.
6. Черкес Б. Національна ідентичність як історична ознака архітектури міських громадських центрів // Опыт и перспективы развития городов Украины. Исторические аспекты архитектурной теории и практики: Сб. науч. трудов. Вип.10. – К.: Ін-т «Дніпромiсто», 2006. – С.61-81.
7. Семенов В.Т., Ходюк Н.В. Направление реконструкции надстройки городского центра // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вип.38. – К.: Техніка, 2002. – С.23-26.
8. Кодин В.А., Осипова Т.С. Приемы охраны и регенерации стилистически однородных элементов исторической городской среды (на примере Харьковского классицизма) // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вип.86. – К.: Техніка, 2009. – С.413-421.
9. Ахмедова Е.А., Шабанов В.А. Городская среда: Проблемы реконструкции. – Куйбышев: Кн. изд-во, 1989. – 108 с.
10. Семенов В.Т. Устойчивое развитие городов – перспективы и реальность // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вип.36. – К.: Техніка, 2002. – С.156-167.

Получено 24.09.2009

УДК 72.01

С.П.ЦИГИЧКО, канд. архіт.

Харківська національна академія міського господарства

АРХІТЕКТУРНА ЕКОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МІСТ

Розглядаються основні проблеми, що належать до компетенції архітектурної екології. Досліджуються двосторонні зв'язки архітектури і екології. Аналізується роль архітектурної екології у забезпеченні сталого розвитку сучасних міст.

Рассматриваются основные проблемы, принадлежащие к компетенции архитектурной экологии. Исследуются двухсторонние связи архитектуры и экологии. Анализируется роль архитектурной экологии в обеспечении устойчивого развития современных городов.

Basic problems, belongings to jurisdiction of architectural ecology, are examined. Two-way communications of architecture and ecology are probed. The role of architectural ecology is analysed in providing of steady development of modern cities.

Ключові слова: архітектурна екологія, екологізація, природне середовище, сталий розвиток міста, урбанізація.

До недавнього часу екологія більшістю фахівців і пересічних громадян розглядалася виключно як складова біологічної науки, що вивчає умови існування живих організмів та їх зв'язки з довкіллям. Проте в наш час екологію все частіше визначають як комплекс наукових дисциплін, об'єктом дослідження яких є природне середовище в його взаємодії з діяльністю людини. Сучасний період характеризується екологізацією всіх наук та галузей людської діяльності [3]. Не є винятком у даному розрізі й архітектура та містобудування: надмірна й неконтрольована урбанізація спричинила різке погіршення екологічної ситуації у великих і найбільших містах. Тому проектування і будівництво локальних архітектурних об'єктів і великих містобудівельних комплексів, а також роботи з реконструкції будівель і територій не можуть більше проводитися без урахування екологічних нормативів.

Екологія міцно увійшла до проблем, які вивчаються в межах архітектурно-містобудівельної проблематики. З'явилися нові напрями наукових досліджень, нові дисципліни: будівельна екологія, містобудівельна екологія чи, як її ще називають, урбоекологія. Активно розвивається відеоєкологія. Тісно пов'язані з архітектурою і містобудуванням деякі аспекти соціоекології. Фундатором архітектурної екології на теренах СНД можна вважати А.Н.Тетіора [4]. Великий внесок належить також С.Б.Чистяковій [6]. Питання містобудівельної екології активно досліджував Н.В.Маслов [2], а проблеми екології в будівництві – Л.В.Передельський і О.Е.Приходченко [3], Р.А.Кизима [1] та ін. Екологію середовища життєдіяльності людини вивчали С.Г.Шейна [7], Л.Г.Чесанов [5] та ін.

Проте майже ніхто з дослідників не розглядає усі ці питання комплексно. А саме це чи не єдина можливість забезпечити баланс між природним середовищем, в якому формується і розвивається місто, та його штучними архітектурно-містобудівельними компонентами, і, таким чином, стимулювати сталий розвиток міст. На розв'язання цієї низки складних задач має бути спрямована архітектурна екологія.

Через це головними завданнями даного дослідження є: 1) підтвердження взаємозв'язків архітектури і екології; 2) вибір основних напрямів діяльності архітектурної екології, що сприятимуть забезпеченню сталого розвитку сучасних міст.

Екологічні параметри довкілля, а особливо їх санітарно-гігієнічні аспекти, почали регулюватися в містах з давніх часів. Так, за 2500 років до н.е. будівельники Месопотамії вже вміли проектувати і будувати ефективні каналізаційні споруди – колектори і труби аркового перетину, які слугували для відведення стоків від палаців та інших будівель. Для збору поверхневих вод будувалися канали й лотки. Значний крок у

даному напрямі було зроблено у Давньому Римі: у IV ст. до н.е., за Тарквінія Старого, а в Римі почали будувати справжню підземну каналізацію, головний колектор якої отримав назву «Клоака Максима». Перша крита кам'яна каналізація на території Європи була побудована у 1370 р.

Проте на сьогодні архітектурна екологія не має розглядатися як синонім санітарії. Проблемні питання, які вона охоплює, є значно ширшими та багатограннішими. Це дослідження взаємодії природного середовища і місць розселення; підтримка урбоекологічними, архітектурно-екологічними і будівельно-екологічними засобами екологічної рівноваги поселень з навколишнім середовищем; підвищення якості життя в житлових будинках; екологічна оптимізація архітектурно-містобудівельних, конструктивних і технологічних рішень з урахуванням унеможливлення негативних впливів на довкілля [3, 4].

При цьому завжди треба говорити про двосторонні зв'язки чи двосторонню взаємодію архітектури та екології: не лише архітектурно-містобудівельна діяльність справляє негативний вплив на екологічну ситуацію, але й незадовільний стан довкілля (загазованість повітря і т.п.), спричинений іншими видами людської діяльності, негативно впливають на стан архітектурних об'єктів. Наприклад, фундаменти глибокого залягання, будівництво тунелів, риття котлованів та інші види будівельних робіт змінюють природний рівень ґрунтових вод. У той же час, зміна рівня води, зумовлена природними чи антропогенними факторами, призводить до замокання фундаментів, корозії і втрати несучої спроможності окремих конструкцій і будівель в цілому. Виробництво будівельних конструкцій суттєво забруднює навколишнє середовище (повітря, водойми, ґрунт). Разом з тим, застосовані під час будівництва екологічно небезпечні матеріали (радіаційне забруднення, токсичність тощо) зумовлюють негативні параметри середовища життєдіяльності людини в середині будівлі і становлять загрозу здоров'ю. Шкідливі гази й агресивні хімічні домішки в складі атмосферного повітря призводять до руйнації пам'яток архітектури [1-3, 6]. І таких прикладів можна навести чимало.

Звідси, для сталого розвитку міста як складного організму, в межах якого взаємодіє велика кількість взаємопов'язаних і взаємозалежних субсистем, необхідне одночасне вирішення архітектурно-містобудівельних та екологічних проблем. Надання пріоритетного значення одній з галузей неминує призведе до порушення стійкого балансу в межах іншої. А це, в свою чергу, негативно вплине на якість життя людини, яка є основною метою і рушійною силою сталого розвитку міста.

Велике значення на шляху до забезпечення сталого розвитку міста має відіграти формування екологічної свідомості й особливо – у фахівців архітектурно-будівельної галузі. Тому ознайомлення з основними питаннями і завданнями архітектурної, будівельної чи містобудівельної екології має стати обов'язковою складовою підготовки студентів-архітекторів. Сучасний дипломований архітектор має вільно орієнтуватися в таких питаннях: 1) соціальна екологія, глобальні принципи екологізації; 2) історія впливу будівництва на природне середовище; 3) сенсорна екологія (екологія сприйняття міського середовища); 4) екологічна психологія та екологічна етика; 5) екологізація потреб жителів міста; 6) урбоекологія, концепції екологізації поселень; 7) екореконструкція поселень та екореставрація ландшафтів; 8) архітектурно-будівельна біоніка; 9) екологічні матеріали і методи будівництва; 10) екологічні техніка і технології в місті; 11) екомоніторинг та санітарно-екологічна паспортизація [4].

При цьому екомоніторинг має проводитися на двох рівнях – архітектурний об'єкт та територія – і за кількома напрямками: моніторинг екологічного середовища (відповідно до нормативних параметрів для конкретної містобудівельної території); моніторинг технічного стану житлового фонду (безпека життєдіяльності людини); моніторинг якості внутрішнього середовища приміщень (санітарно-гігієнічні вимоги + відеоекологія); прогностичний моніторинг (можливий вплив архітектурного чи містобудівельного об'єкта на стан екологічного середовища) [5, 7]. Дані моніторингу мають враховуватися при розробці генплану міста чи концепції його розвитку.

Отже, з проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Розвиток архітектурно-будівельної галузі та екологічна ситуація в місті взаємопов'язані і взаємозалежні. Тому лише комплексне розв'язання архітектурних і екологічних проблем можуть забезпечити стійкий баланс у формуванні якісного середовища життєдіяльності людини.

2. На сучасному етапі найкращим шляхом до «екологізації» архітектурно-будівельної галузі є відповідна професійна підготовка студентів-архітекторів, що дозволить закласти екологічне підґрунтя як у будівництво нових архітектурних об'єктів, так і в проекти їх реконструкції.

3. Проведення комплексного екомоніторингу міста дозволить розробити карти «екологічної придатності», на основі яких обиратимуться території для будівництва певних категорій об'єктів і визначатимуться заходи з оптимізації параметрів середовища.

1. Кизима Р.А., Сторкина Л.А. Экология в строительстве. – Харьков: Бурун Книга, 2007. – 224 с.
2. Маслов Н.В. Градостроительная экология. – М.: Высш. шк., 2002. – 284 с.
3. Передельский Л.В., Приходченко О.Е. Строительная экология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 320 с.
4. Тетиор А.Н. Архитектурно-строительная экология: задачи и составные части // Бюллетень строительной техники. – 1997. – №12. – С.10-12.
5. Чесанов Л.Г., Шапарь А.Г., Кораблева А.И., Чесанов В.Л. Внутренняя среда помещений: эколого-гигиенические аспекты. – Днепропетровск: Орбита-Сервис, 2001. – 164 с.
6. Чистякова С.Б. Охрана окружающей среды. – М.: Стройиздат, 1988. – 272 с.
7. Шеина С.Г. Методологические основы организационно-технологического обеспечения мониторинга параметров среды обитания // Известия вузов. Строительство. – 2008. – № 9. – С.88-93.

Отримано 30.09.2009

УДК 711.4

І.В.ДРЕВАЛЬ, канд. архіт., А.В.МАКАРЕНКО
Харківська національна академія міського господарства

АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНЕ ФОРМУВАННЯ ПРИВОКЗАЛЬНИХ ПЛОЩ СУЧАСНОГО МІСТА

Розглянуто актуальні питання та фактори архітектурно-містобудівного формування привокзальних площ сучасного міста. Досліджено роль привокзальної площі в структурі вокзального комплексу. Проаналізовано приклади формування привокзальних площ.

Рассмотрены актуальные вопросы и факторы архитектурно-градостроительного формирования привокзальных площадей современного города. Изучена роль привокзальной площади в структуре вокзального комплекса. Проанализированы примеры формирования привокзальных площадей.

The article is devoted to the problems of town-planning and architect railway transport complexes square formation in modern town. The square rule in railway complexes and the examples of railway complexes square formation are studding.

Ключові слова: привокзальна площа, архітектурно-містобудівне формування.

Зміна вектора сучасної містобудівної політики у бік стратегії сталого розвитку надала нової динаміки в пошуках ефективних шляхів розбудови урбанізованого середовища. Серед важливих елементів транспортно-планувального каркасу міста, що в останні роки активно змінюються, є залізничні вокзальні комплекси (ЗВК) [1, 2, 4, 7, 9]. Характерною рисою останніх проектних розробок з їх архітектурно-містобудівного перетворення є перехід від реконструкції пасажирського будинку й ділянок пасажирських платформ до комплексного перетворення привокзальної площі та прилеглої міської території (наприклад, привокзальні площі Харкова, Роздільної, Євпаторії).